

PLATO, *Essays in Ancient Greek Philosophy III*, edited by John P. Anton & Anthony Preus, State University of New York Press.

Πλάτων, *Δοκίμια στην Ἀρχαία Ἑλληνική Φιλοσοφία III*.

Ἔργο συλλογικὸ μὲ 17 δοκίμια-παρουσιάσεις στὴν Ἑταιρεία «Ἀρχαία Ἑλληνική Φιλοσοφία» (Ν. Ὑόρκη). Οἱ ἐρευνητὲς εἶναι καθηγητὲς φιλοσοφίας (Professors, Assistant & Associate Professors) σὲ πανεπιστήμια Καναδᾶ καὶ ΗΠΑ, μερικοὶ ἑλληνικῆς καταγωγῆς μὲ ἰδιαίτερο ζῆλο στὰ θέματα τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας.

Ἀκολουθεῖ μιὰ σύντομη περίληψη τῶν 17 δοκιμίων μέσα σὲ δεδομένους περιορισμούς.

1. Donald J. Zeyl, «Σωκράτης καὶ ἡδονισμός» (*Πρωταγόρας*, 351 b-358 d).

Τὸ δοκίμιο ἐπικεντρώνεται σὲ ὀκτὼ παραγράφους τοῦ *Πρωταγόρα* ἐπισημαῖνον τὸ ρόλο τῆς ἡδονῆς-λύπης στὴ ζωὴ μας. Συχνὰ τὰ εὐχάριστα χαρίζουν εὐδαιμονία ἄλλοτε εἶναι ἀπλᾶ διάλειμμα ἢ παραμονὴ λύπης. Ὑπάρχουν καὶ πικρὰ φάρμακα· «ὑπὸ τῆς ἡδονῆς ἡττᾶσθαι» γίνεται πηγὴ δυστυχίας. Ἡ γνώση τοῦ κακοῦ-λυπηροῦ ὁδηγεῖ στὴν ἀποφυγὴ του κατὰ Πλάτωνα, ἐνῶ ὁ Ἀριστοτέλης ὑπογραμμίζει τὴ δύναμη τῆς συνήθειας. Σωκράτης-Πλάτων ἔχουν ἐγκράτεια, ἀσκούμενη ἀρετὴ καὶ φρόνησι μὲ προσανατολισμὸ πρὸς τὸ Ἀγαθόν, Ἀληθὲς καὶ Καλόν. Ἡ ἡττοπάθεια καταδικάζεται, ἐνῶ ὁ ἀγώνας καρποφορεῖ, «ἐάν τις ἀνδρεῖος, ἢ καὶ μὴ ἀποκάμῃ ζητῶν».

2. George Rudebusch, «Πλάτων. Ἡδονισμὸς καὶ ἠθικὸς Πρωταγορισμός».

Γίνεται σύγκριση *Πρωταγόρα-Γοργία* πάνω στὸν ἡδονισμό. Στὸν *Πρωταγόρα* κυριαρχεῖ ὑποκειμενισμὸς («τὸ δοκοῦν ἐκάστῳ τοῦτ' ἀληθὲς ἐστίν») καὶ προτιμάει τὸ εὐχάριστο, τὸ μεγαλύτερο, τὸ φαινομενικόν. Στὸ *Γοργία* ἀπὸ τοὺς διαλόγους Σωκράτη-Πώλου-Καλλικλῆ γίνεται σημαντικὴ διαφοροποίηση καὶ τὸ τέλος-σκοπὸς καθορίζει τὴν ἐπιλογὴ τῶν μέσων. Τὸ μέτρο μετριάζει τὴν ἀκρασία, καταστροφικὴ ροπὴ τῆς ἰσορροπίας.

3. Cynthia Hampton, «Ὅψιμη ἀνάλυση τῆς εὐχαρίστησης στὸν Πλάτωνα».

Στὸν *Φίληβο* γίνεται διάκρισι μεταξὺ εὐχαριστήσεων μὲ τοὺς γνωσιολογικοὺς χαρακτηρισμοὺς ἀληθῆς-ψευδῆς (ὁ Ἀριστοτέλης θὰ διαφωνοῦ-

σε: «οὐκ ἔστιν τὸ ἀληθές καὶ τὸ ψεύδεσθαι ἐν τοῖς πράγμασιν, ἀλλ' ἐν διανοίᾳ»). Ἡ Hampton ὑποστηρίζει ὅτι «the primary meaning of truth for Plato is non propositional but ontological». Πρόκειται μᾶλλον γιὰ ἀξιολόγηση τῶν εὐχαριστήσεων. Π.χ. ὁ φιλότιμος ἐξασφαλίζει μεγαλύτερη ἀπόλαυση ἀπὸ τὸν φιλοχρήματο, πολλές ἀπολαύσεις εἶναι μακροπρόθεσμα βλαβερές. Χαρακτηριστικὴ περίπτωση ὁ λειχούδης τοῦ Ἀριστοτέλη γεύεται γλυκὰ «μετ' ἀκρασίας» καὶ καταστρέφει τὴν ὑγεία του.

4. Jane Zembaty, «Ἐμπλοκὴ Σωκράτη στὸν Ἰππία Ἐλάσσονα».

Ὁ διάλογος πλέκεται γύρω ἀπὸ τὸ ἐρώτημα: ποίος εἶναι κατὰ Ὅμηρο καλύτερος, ὁ Ἀχιλλέας ἢ ὁ Ὀδυσσεύς; Ὁ Ἰππίας δηλώνει προτίμηση στὸν φιλαλήθη Ἀχιλλέα καὶ ὄχι στὸν πανοῦργο Ὀδυσσεύα. Ὁ διάλογος ἔχει διασκεδαστικὲς φάσεις καὶ τελικὰ ὁ πολυμαθὴς σοφιστὴς φαίνεται Ὀδυσσεύας, ἐνῶ προτιμᾷ τὴν ἀνδρεία καὶ ἀλήθεια. Τὸ παράξενο φαίνεται στὸ τέλος τοῦ διαλόγου, ὅπου κατὰ μία ἀκολουθία λόγων ὁ ἀγαθὸς ἀδικεῖ ἐκούσια, ἐνῶ ὁ κακὸς ἀκούσια παραβαίνοντας τὸ σωκρατικὸ ἀξίωμα «οὐδεὶς ἐκὼν κακός». Ὁ διάλογος δὲν κλείνει, ἀλλὰ ἀναβάλλει τὴ συζήτηση. Στὴν ἐμπλοκὴ ἀληθοῦς - ψευδοῦς, ἀγαθός, ἄμεινον, ἄριστον κινουῦνται σὲ δύο ἐπίπεδα γνωσιολογικὸ - ἠθικὸ, παράδοξο puzzling ποὺ τὸ δοκίμιο ἀντιμετωπίζει ἄριστα.

5. Elinor West, «Ὁ Σωκράτης στὸν Κρίτωνα, πατριώτης ἢ φίλος»;

Ἡ διαύγεια τοῦ δοκιμίου εἶναι ἀνάλογη μὲ τὴ συγκίνηση τοῦ πρωτοτύπου. Θριαμβεύει ἡ φιλία μὲ γνώμονα «τοὺς μὲν φίλους εὖ ποιεῖν, τοὺς δὲ ἐχθροὺς κακῶς». Οἱ δικαστὲς δίκασαν ἄδικα καὶ εἶναι ἐχθροὶ (Κρίτων), ἡ πατρίδα-τροφὴ μὲ τὸ στόμα τῶν νόμων διαμαρτύρεται (Σωκράτης) μέσα σὲ μιὰ «φιλοσοφικὴ ρητορεία». Διαφαίνεται ἡ ἀριστοτελικὴ ἐπιλογή. «Ὅπου οἱ ἄνθρωποι εἶναι φίλοι, δὲν χρειάζονται τὴ δικαιοσύνη, ὅπου εἶναι δίκαιοι, χρειάζονται τοὺς φίλους ἀκόμη».

6. Lloyd Gerson, «Ἀρετὴ, γνώση καὶ ἐνότητα ἀρετῶν στὸν Πλάτωνα».

Οἱ ἀρετὲς (ἀνδρεία, ἐγκράτεια, φρόνηση, δικαιοσύνη) συνδέονται μὲ ἓνα πλέγμα διαλεκτικῶν σχέσεων. Ἡ γνώση ἐξασφαλίζει ἐγκράτεια, ἀνδρεία καὶ δικαιοσύνη. Ἡ ἐνότητα τῶν ἀρετῶν εἶναι δυναμικὴ καὶ ὀργανικὴ καὶ ἀναπτύσσεται μὲ ἀσκήσεις μέσα στὸ παιδαγωγικὸ πρόγραμμα τῆς πολιτείας. Ὁ Πλάτων ἐπιδιώκει μιὰ ἠθικὴ στηριγμένη στὴν ἐπιστήμη.

7. Edward Warren, «Τὸ περὶ τέχνης ἐπιχείρημα. Μία ἀναλογία»;

Στὸ διάλογο Θρασύμαχου - Πολέμαρχου τῆς *Πολιτείας* οἱ τέχνες πλησιάζουν τὸ νόημα τῆς ἐπιστήμης μὲ ἀνώτερη τὴν κυβερνητικὴ τέχνη. Μία τέχνη εἶναι ἄξια ὅταν μὲ ἄσκηση ἐπιτελεῖ ἔργα πρῶτα «κατὰ λόγον» καὶ ἔπειτα «μετὰ λόγου». Ἀντίθετα οἱ παλαιστὲς οὔτε οἱ ἴδιοι γίνονται εὐδαίμονες οὔτε τοὺς θεατὲς κάνουν καλύτερους.

8. Edward Lee, «Ἡ θεωρία τοῦ Πλάτωνα περὶ κοινωνικῆς δικαιοσύνης στὴν *Πολιτεία* 2-4».

Πρὶν διαβάσει τὸ μακροσκελὲς αὐτὸ δοκίμιο ὁ ἀναγνώστης νὰ συμβουλευτεῖ τὸ ὑστερόγραφο (postscript 1988) τοῦ δοκιμογράφου. «The present paper is reprinted here, with all its sins upon it, just as it was circulated to the *SAGP* in 1981». Ἀναλύοντας τὸ «ἕκαστος ἐφ' ᾧ ἐτάχθη» ὑποστηρίζει ὅτι κάθε πολίτης γιὰ ἓνα μόνο ἔργο εἶναι ἱκανός.

9. Charles Griswold, «Πολιτικὴ ἐπιστήμη στὸν *Πολιτικὸν* τοῦ Πλάτωνα».

Δοκίμιο δροσερὸ μὲ ζηλευτὴ διαύγεια ἀναζητεῖ τὸ βαθύτερο νόημα τοῦ *Πολιτικοῦ*. Στὸν ὅρισμό πολιτικὸς = βοσκὸς ἀνθρώπων ἀκολουθεῖ ὁ μύθος τῶν ἐποχῶν μὲ δύο ἐπίπεδα: τὴν ἐποχὴ τοῦ Κρόνου ὅλα ἦταν ἰδανικά, ἐνῶ στὰ χρόνια τοῦ Δία κυριαρχοῦν ἀνάγκες, πάθη, κάθε εἶδους conflict καὶ ἔτσι χρειάζεται ἡ πολιτικὴ ἐπιστήμη, ἀνθρώπινο δημιούργημα τοῦ ἐφικτοῦ. Καθορίζονται οἱ μορφὲς πολιτευμάτων καὶ καταδικάζεται ὁ τύραννος, ὁ ὁποῖος νομίζει ὅτι κατέχει τὴν πολιτικὴ ἐπιστήμη τοῦ Κρόνου.

10. Michael Morgan, «Πῶς ὁ Πλάτων λύνει τὸ παράδοξο τῆς ἐρευνας στὸν *Μένωνα*».

Παράδοξο: πῶς μορεῖς νὰ μάθεις κάτι χωρὶς νὰ ξέρεις τί εἶναι αὐτό; Μὲ τὴ θεωρία τῆς ἀνάμνησης ὁ φιλόσοφος ἀνακαλύπτει τὶς ἔμφυτες δυνατότητες, ποὺ ξυπνοῦν τὸ δεσμώτη (δοῦλος Μένωνα) ἀπὸ τὸ λήθαργο. Ἡ γνώση δὲν εἶναι ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὸ νευρικὸ σύστημα, κέντρο ἀναφορᾶς ἐμπειρικῆς - ἀναλυτικῆς γνώσης. Στὸ παράδειγμα πῶς ξέρει τὸ δρόμο Ἀθήνας - Λάρισας ὁ Morgan νομίζει ὅτι βρίσκει ἀνυποψίαστο τὸν Πλάτωνα σχετικὰ μὲ τὴ διαφορὰ *a priori* ≠ *a posteriori* γνώση καὶ μετατοπίζει τὸ διάλογο σὲ μεταφυσικὸ φόντο. Ἡ ὀρθὴ δόξα —Τειρεσίας ἔστω στὴ χώρα τῶν σκιῶν— δὲν ἐμφανίζεται καθόλου στὸ δοκίμιο οὔτε οἱ ἀναβαθμοὶ τοῦ *Φαίδωνα* ἢ ὁ περιστρωμένος τοῦ *Θεαίτητου*.

11. Keneth Dorter, «Ἡ θεωρία τῶν Ἰδεῶν καὶ Παρμενίδης I».

Χωρὶς τριβὴ τὸ δοκίμιο περιστρέφεται περὶ τὸν ἄξονα τῆς πλατωνικῆς φιλοσοφίας, τὶς Ἰδέες, ποὺ χαρακτηρίζονται στο α' μέρος τοῦ Παρμενίδη με 5 ἐπιχειρήματα: αἰτίες, καθολικά, παραδείγματα, δυνατότητες καὶ ὄντα καθ' ἑαυτά. Μὲ τὸ πέμπτο (ἂν οἱ Ἰδέες ἦταν χωριστὰ ὄντα, δὲν θὰ χρησίμευαν σὰ σκάλα ποικίλων σχέσεων) καταρρίπτεται ὁ μύθος, πὼς τάχα ὁ Πλάτων ἀντιλαμβάνοταν τὶς Ἰδέες ὄντολογικά. Τὸ δοκίμιο αὐτὸ ἀξίζει μετάφραση στὴν ἑλληνικὴ καὶ ξεχωριστὴ προσοχή, γιατί πολλοὶ φιλοσοφοῦντες δὲν γνωρίζουν τὴν κατηγορηματικὴ δήλωση τοῦ Ἀριστοτέλη: «Πλάτων δέ, ἔξω μὲν οὐδὲν εἶναι σῶμα, οὐδὲ τὰς ιδέας, διὰ τὸ μηδέπου εἶναι αὐτάς· τὸ μέντοι ἄπειρον καὶ ἐν τοῖς αἰσθητοῖς καὶ ἐν ἐκείναις εἶναι» (Ἀριστ. Φυσικὰ 3, 4.2).

12. Robert Turnbull, «Τὸ ἐπιχείρημα τοῦ τρίτου ἀνθρώπου καὶ τὸ κείμενο τοῦ Παρμενίδη».

Ἄν ἡ Ἰδέα εἶναι χωριστὴ ἀπὸ τὰ πράγματα, τότε αὐτὰ ὑπάρχουν στὴ σκιά τῆς ἀπόλυτης Ἰδέας (Ἰδέα - χαρακτηριστικὰ - πράγμα // κάλλος - εἶδωλον Ἑλένης - Ἑλένη). Τὸ πρόβλημα τοῦ τρίτου ἀνθρώπου (Ἄνθρωπος - ἄνθρωπος - Κορίσκος) ὑπάρχει στὰ Μεταφυσικά καὶ τοὺς Σοφιστικούς Ἑλέγχους. Ἀπὸ παρόμοιες ἀντιλογίες πηγάζει ὁ ἰσχυρισμὸς τῶν Μεγαρικῶν ὅτι στὸ Υ ἓνα μόνο Κ ἀντιστοιχεῖ (Αὐτὸ τὸ λάχανο, τὰ λαχανικά-γένος, τὸ Ἰδεῶδες λάχανο. Ἄρα αὐτὸ ποὺ τρώγεται δὲν εἶναι ἰδεῶδες).

13. Mark McPhegan, «Ἀπάντηση τοῦ Πλάτωνα στὸ ἐπιχείρημα τοῦ Παρμενίδη “ἡ χεῖριστη δυσκολία”».

Τὸ δοκίμιο αὐτὸ φωτίζεται ἀπὸ τὰ δύο προηγούμενα. «Worst difficulty» χαρακτηρίζεται ἡ θέση τοῦ Παρμενίδη (133 a - 135 a). Χωριστὲς ἀπὸ τὰ πράγματα ιδέες δὲν κάνουν δυνατὴ τὴ γνώση. Ὁ ἐρευνητὴς ὑποστηρίζει ὅτι τὴ λύση δίνει ὁ Σοφιστής (248 a - 249 d), ὅπου «οἱ φίλοι τῶν εἰδῶν» κατανοοῦν τὴν ἐπικοινωνία Ἰδέα - Ὑποκείμενο «in a Cambridge way» («κοινωνεῖν... διὰ λογισμοῦ»).

14. Veda Cobb-Stevens, «Ἀντίληψη, φαινόμενα καὶ κίνηση».

Τὸ δοκίμιο περιορίζεται στὴν πρώτη βαθμίδα γνώσης στὸν Θεαίτητο τοῦ Πλάτωνα, τὴν αἴσθηση σὲ ἄμεση σχέση μὲ τὰ φαινόμενα, τῶν ὁποίων τὸ γίγνεσθαι ἀνάγεται στὴν κίνηση. Οἱ αἰσθήσεις ὅμως εἶναι «στρατιῶται δουρείου ἵππου» καὶ γνώση ἀτελής. Ἡ ἀνάλυση ἐπιδιώκει ἓναν παραλλη-

λισμὸ μὲ τὸ «πάντων χρημάτων μέτρον ἄνθρωπος». Κάτι λέγεται ἀκόμη γιὰ παραισθήσεις (ἔκσταση, μανία, ὄνειρα), ἀλλὰ ἀπουσιάζει ἡ «νεοττιὰ» καὶ ἡ διασύνδεση τῶν βαθμίδων τῆς γνώσης (αἴσθησις - δόξα - διάνοια - Νοῦς).

15. Ἀλέξανδρος Νεχαμάς, «Ἐπιστήμη καὶ λόγος στὴν ὥριμη σκέψη τοῦ Πλάτωνα».

Μὲ ἐπίκεντρο τὸ «μετὰ λόγου» τοῦ *Θεαίτητου* ὑπογραμμίζεται ὅτι ἐπιστήμη δὲν ἐπιτυγχάνεται μὲ τὴν προσθετικὴ λειτουργία τοῦ λόγου (by being added). Προεκτάσεις στὸν *Σοφιστή*, *Πολιτικό*, *Πολιτεία* καὶ *Φαίδωνα* ἔρχονται ἐπίκουροι στὸ θέμα. Ὁ ἀναγνώστης προσδοκᾷ ἀπὸ Ἑλληνα στοχαστὴ καίριους ὅρους στὰ Ἑλληνικά.

16. Richard Mohr, «Θεολογία τοῦ Πλάτωνα - Τί κάνει ὁ δημιουργός».

Τὸ ἀξίωμα τῆς ἀδράνειας τοῦ Θεοῦ (Πρόκλος) ὑποδηλώνεται ἔμμεσα στὸν *Τίμαιο*. Ὁ Δημιουργὸς δημιουργεῖ μέσα στὸ χρόνο, ἀλλὰ δὲν εἶναι ὑπεύθυνος γιὰ ὅλες τὶς ἀρρυθμίες. Δόθηκαν στὸν ἄνθρωπο μέτρα καὶ σταθμὰ νὰ χρησιμοποιεῖ τὸν δημιουργικὸ τοῦ Νοῦ. Ὁ *Τίμαιος* τροφοδότησε τὸν Deismus σὲ μιὰ συνύπαρξη αἰτιοκρατίας - τελολογίας· «μεμειγμένη ἡ τοῦδε τοῦ κόσμου γένεσις ἐξ ἐνάγκης τε καὶ νοῦ συστάσεως ἐγεννήθη».

17. Joan Kung, «Μαθηματικὰ καὶ ἀρετὴ στὸν *Τίμαιο* τοῦ Πλάτωνα».

Σύμπαν, πολιτεία, σῶμα- ψυχὴ στηρίζονται σὲ μαθηματικὲς ἀναλογίες. Ὁ χυμισμὸς τοῦ σώματος καὶ ἡ ἰδιοσυγκρασία ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴ δίαιτα, ἡ ἀτομικὴ δικαιοσύνη ἀπὸ τὴ συνεργασία λογιστικοῦ - θυμοειδοῦς - ἐπιθυμητικοῦ, ἐνῶ κοινωνικὴ δικαιοσύνη ἐξασφαλίζει τὸ «ἕκαστος ἐφ' ᾧ ἐτάχθη». Ἀστρονομία, ἀριθμητικὴ, γεωμετρία καὶ μουσικὴ μὲ ἀνάλογη παιδεία ἀναπτύσσουν ἰσόρροπα ἀρετές (ἀνδρεία, φρόνησις, δικαιοσύνη, ἀγαθότητα). «Πᾶν δὴ τὸ ἀγαθὸν καλόν, τὸ δὲ καλὸν οὐκ ἄμετρον» (*Τίμαιος* 87 c).

Γεώργιος ΚΑΡΑΛΗΣ

G.P. HENDERSON, *The Ionian Academy*, Scottish Academic Press, Edimburg 1988.

Ἡ *Ἰόνιος Ἀκαδημία* τοῦ καθηγητῆ G.P. Henderson εἶναι ἀνανεωμένη ἔκδοσις τοῦ βιβλίου ποὺ δημοσιεύτηκε τὸ 1980 στὴν Κέρκυρα, σὲ μετάφραση τοῦ Δρ. Φ.Κ. Βώρου καὶ περιέχει σημαντικὲς προσθήκες.

Ὁ συγγραφέας —ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν—

